

VARGA KÁLMÁN

A MÁRIABESNYŐI KAPUCINUS KÖZÖSSÉG FELSZÁMOLÁSA 1948–1951

A Mária-kultusz 17–18. században kialakult közel félszáz kegyhelye közül az egyik legjelentősebb, ma is pulzáló helyszín a 2008-ban Basilica Minor rangot kapott máriabesnyői Nagyboldogasszony-templom.

Históriája egy lorettói kápolna építésével kezdődött 1759-ben, majd a rákövetkező évtizedben gróf Grassalkovich Antal (1694–1771) kétszintes templommal és kapucinus kolostorral bővítette ki. Az itt 1763-ban megtelepedő, a ferences családhoz tartozó kapucinusok átvészelték II. József egyházellenes lépéseit és történelmünk számos viharát, de nem éltek túl a második világhéget követő kommunista egyházpolitika agresszív, szerzetesrendek megszüntetésére irányuló intézkedéseit.

1948-tól a besnyői rendházban élők sorsa közösségi és egyéni tragédiák, ugyanakkor bátor kiállások sorozata volt – írásunkban erről szövegezzük, áttekintve a hazai szerzetesrendek megszüntetését és a Máriabesnyőn kialakított internálási helyszín rövid történetét is.

Európában 1945 májusában, a Táv-Keleten pedig szeptemberben ért véget az emberiséget soha nem látott mértékben sújtó második világháború. A vesztesek közé tartozó Magyarországon ekkor még úgy tűnt, polgári demokrácia épülhet ki, s csak kevesek előtt lehetett világos, hogy a nemzet sorsa már lényegében eldőlt: a trianoni határok közé visszaszorult ország a szovjet érdekszférába fog tartozni. A Moszkva érdekeit képviselő kommunisták ereje és befolyása egyre nőtt, majd a manipulált 1947-es választásokat követően rövid időn belül nyílt diktatúra alakult ki.

A SZERZETESRENDEK FELOSZLATÁSA

1948-ban kiszélesedett a „klerikális reakció” elleni harc is, melynek célja az egyházak létalapjának megszüntetése és a vallási élet felszámolása volt. A földek és gazdasági objektumok államosítása után a legnagyobb érvágást az oktatás állami körbe vonása hozta, melynek keretében az egyházak 4885 iskolát veszítettek el. 1949-ben kötelező helyett fakultatív lett a hitoktatás is. A kommunista hatalom ekkor már a legdurvább eszközöktől sem riadt vissza, s elszántságát a főpapokkal szembeni erőszakos fellépése mutatta.

1948 tavaszán lemondatták és kényszernyugdíjba helyezték Ravasz László (1882–1975) református püspököt, ősszel pedig őrizetbe vették és el-

A besnyői kolostor.
Keleti Gusztáv rajza
(1870-es évek)

ítélték az evangélikus Ordass Lajos (1901–1978) püspököt. Karácsonykor tartóztatták le Mindszenty József (1892–1975) esztergomi hercegprímást, akit 1949. február elején koncepció-s perben ítélték el és börtönöztek be. A szerzetesrendekre 1950-ben – paradox módon a XII. Pius által meghirdetett szent évben – került sor, jóllehet gazdasági hátterük ekkorra már megrendült, az iskolákat a tanító rendektől elvették, sőt retorziók és letartóztatások is előfordultak. Az alaphangot a moszkovita Révai József (1898–1959) miniszternek a Magyar Dolgozók Pártja (MDP) Központi Vezetősége (KV) előtt elmondott beszéde, majd az MDP KV 1950. június 1-jei határozata adta meg, amelynek 6. pontja szerint a szerzetesrendek feleslegessé váltak, és ők képezik „a klerikális reakció agitátor apparátusát”.

A politikai startpisztoly eldőrdülése után az események felgyorsultak, s egyes rendek tagjainak internálása már júniusban megkezdődött, még mielőtt a kommunista akarat törvényi formát öltött volna. A püspöki kar a szorító helyzetben tárgyalásokat kezdeményezett a kormánnyal. A két hónapon át tartó egyeztetés 1950. augusztus 30-án ért véget. A tárgyalássorozat azonban nem volt képes megváltoztatni a politikai tendenciát, s lezárását követően az Elnöki Tanács a szerzetesrendek működési engedélyének megvonásáról adott ki törvényerejű rendeletet. (Azért alkalmazták a „működési engedély megvonásának” formuláját, mert a szerzetesrendeket csak a pápa mint egyházi hatóság szüntetheti meg.)

A 34/1950. számú törvényerejű rendelet, amely szeptember 7-én jelent meg, csupán 4 renddel tett kivételt. A férfiszervezetek közül megmaradhettek és gimnáziumokat tarthattak fenn a bencések (Pannonhalma, Győr), a piaristák (Budapest, Kecskemét) és a Kapisztrán Szent Jánosról elnevezett ferences rendtartomány (Esztergom, Szentendre), az apácarendek közül pedig a Szegény Iskolanővérek (Budapest, Debrecen) közössége. A szalvátor rend 21 intézményét például 242 nővérnek kellett elhagynia.

Az egyházi névtárak (sematizmusok) szerint 1948-ban 23 férfirendben és 157 kolostorban 2429 szerzetes élt, s a 44 női rend 454 zárdájában élő nővérek száma 9036 volt. Említett felszólalásában Révai József 23 férfi- és 40 női szerzetesrendről beszélt 2582, illetve 8956 taggal (a férfiaknál 1521 fel-

A Máriabesnyőre „összegyűjtött” (internált) apácák csoportképe, 1950 nyara

szentelt papról és 1061 novíciusról, illetve segítő testvérről). Ismerve az akkori viszonyokat és a politikai apparátusok „profizmusát”, aligha lehet kétséges, hogy Révai adatai pontosak, bár a korszakkal foglalkozó feldolgozásokban néha ezektől kismértékben eltérő számokkal is találkozunk.

A lényeg azonban az, hogy azoknál a rendeknél, amelyek tovább működhettek, az államilag engedélyezett létszám rendenként 74 tag volt, vagyis a feloszlattal a szerzetesek 96-97%-a vesztette el otthonát és közösségét. Kisebbségük, mintegy 300 fő a világi papság körébe tudott átmenni, a többségnek viszont új hivatást, új feladatot kellett keresnie az életben. Egyházi értelemben természetesen szerzetesek maradtak és néhány kivétellel identitásukat is megtartották, de az élet a szélrózsza minden irányába szétszórta őket. A szerzetespapok, akik a klérusnak több mint egyharmadát alkották, ezt követően a lekipásztorkodás rejtett „tartalékává” váltak és részben ellensúlyozták a világi papság létszámának visszaesését.

Az idősebbek sorsán valamelyest könnyített, hogy az állam kötelezettséget vállalt a rendek idős és beteg tagjainak – mivel azok nem rendelkeztek nyugdíjjogosultsággal – szociális otthonokban történő elhelyezésére. Ilyen otthon jött létre 1951-ben a pannonhalmi főapátság egyik épületében Szent Adalbert Otthon néven. A szerzetesek internálása – mint említettük – még a feloszlató rendelet előtt, közvetlenül Révai beszédének megjelenése (*Szabad Nép*, 1950. június 6.) után megkezdődött. Június 6. és szeptember 7. között hozzávetőleg 3000

női és férfi szerzetest hurcoltak el ún. „kényszertartózkodási helyekre”, azaz erre kijelölt kolostorokba. Ilyen gyűjtőhelyek voltak például Balassagyarmaton, Fóton, Jászberényben, Máriapócsban, Ludányhalászáiban, Vácott, Zircen és Máriabesnyőn. A szeptember 7-i rendelet értelmében az „akciót” december 5-ig kellett lebonyolítani, vagyis e három hónap alatt 635 rendházat kellett kiüríteni és a kirendelt „állami leltározóbizottságoknak” átadni.

A MÁRIABESNYŐI INTERNÁLÁSI GYŪJTŐHELY

A kapucinusok besnyői kolostorát és mellette a szalvátor nővérek novíciaházát mint megfelelő adottságú épületeket jelölték ki internálási gyűjtőhelynek. Az első „vendégek” a gödöllői premonstreiek voltak, akiket az Államvédelmi Hatóság (ÁVH) június 10-én szállított ide, köztük az akkor még teológushallgató Fábián Árpáddal (1926–1986), aki a feloszlítás után, 1951–55 között Gödöllőn káplánkodott, majd 1975-ben szombathelyi püspök lett. Később Keszthelyről és Szombathelyről is hoztak premonstreieket, a gödöllőiekkel együtt összesen 50 papot és 5 növendéket. Minden valószínűség szerint ezekben a napokban került ide az a 48 szerzetes is, akiket a déli határvidékről hoztak Gödöllőre.

A nyár folyamán még több hullámban érkeztek a legkülönbözőbb férfi-

és női rendek tagjai, a legnagyobb csoport, 274 fő a június 18-ról 19-re virradó éjjel s egy kisebb, 10 fős csoport július 11-én éjszaka. Az augusztus 14-én ide szállítottak számát ugyan nem ismerjük, de azt tudjuk, hogy több teherautó jött, és az apácák között a budai Isteni Szeretet Leányai is ott voltak. A Máriabesnyőre összegyűjtött rendtagok között számos szerzetest találunk, így például domonkosokat Budapestről és Sopronból, élen a közismert P. Bőle Kornél (1887–1961) hitszónokkal és íróval, szerzői álnevéen Frater Peregrinussal, aki élete alkonyát a pannonhalmi otthonban töltötte. Ide került egy másik internált domonkos rendi szerzetes is, a novíciusok submagistere, P. [Szigeti Imre] József (1907–2001), kinek elvűségét a Kádár-korszak 1957–75 közötti éveiben többször is börtönbüntetéssel „jutalmazták”. Tartását mégsem sikerült megtörni, a rendszerváltás után visszatért a rendbe.

A női rendek tagjai közül érkeztek orsolyita apácák Egerből, iskolanővérek Kalocsáról és Szegedről, angolkisasszonyok Budapestről és az említett Isteni Szeretet Leányai a budai Svábhegyről. Az egyik transzport éppen Nagyboldogasszony vigíliáján futott be, s az ávósok félelemkeltő magatartása ellenére a virrasztó búcsúsok pénzt és enniatottat adtak a nővéreknek. Az összesen 500-550 főre tehető internáltak többségét az apácaközösségekből hozták, mintegy 400 nővért zsúfolva össze a zárdák helyiségeiben, folyosóin és a melléképületekben, még a ravatalozóban is. Fekvőhelyül leszórt szalma szolgált, és ahogy az egyik nővér lejegyezte: „Élelem se igen volt. Reggelre rántott leves és száraz kenyér, mert novimesternőnk a nehéz időkre készülve a padláson szárított kenyeret.”

A gyűjtőtábor lezárták, őrizték – rokonokat se lehetett fogadni –, és rendszeres létszámmellenőrzést tartottak. Néhány hét után a szigor kissé enyhült és a látogatási tilalom feloldásával az ellátás is javult valamelyest, mert amikor híre ment a környéken, hogy több száz apáca és szerzetes van Besnyőn, a hívek mindenféle élelmiszerral segítettek ki a megszorultakat. A nehézségek és a vészjósló jövő ellenére nincs adatunk arra, hogy ijedség vagy pánik lett volna úrrá bárkin is, mindössze egy ciszter szökéséről tudunk.

Az ilyen vonatkozásban értékelhető csekélyke források és visszaemlékezések inkább az összetartozás érzéséről, egymás lelki erősítéséről vallanak, mely-

be még a jókedv és olykor a humor is belefért: „Azért volt ám itt élet, nem szomorkodtunk és siránkoztunk állandóan. Az apácák között volt néhány zenész, nyitottak kántorképző iskolát. Voltak matematikusok, egymásnak adtak fel számtanpéldákat megoldásra. Rendeztünk kabarét az apácákkal együtt. Egyik jelenetre emlékszem vissza, az volt a címe: Guta kerülgeti. Egyik apáca ült szomorúan a széken, a másik fogott egy rudat, rá volt írva »GUTA«, és kerülgette az ülő apácát.” Nagy derűtséget váltott ki később az is, amikor a kapucinus Lőrinc testvért megszabadították a szakállától, s az amúgy kopasz barátot azzal heccelték, hogy „olyan, mint egy leszopott szilvágombóc”.

ber elejére mindenkinek el kellett hagynia Máriabesnyőt, természetesen az itteni kapucinusoknak is.

A KAPUCINUS KÖZÖSSÉG FELSZÁMOLÁSA

A szétszórátás idején a kapucinus rendhez 41 páter, 22 laikus testvér és 8 papnövendék tartozott, akik a budai központ mellett a móri, tatai és máriabesnyői zárdákban, valamint a békéscsabai, nagymágocsi és szentesi lelkipásztori házakban éltek. A kolostorok államosítására az őszi hónapokban került sor, kivéve a békéscsabait, ahonnan a két szerzetest már nyáron a jász-

Az Elnöki Tanács 1950. szeptember 7-i rendeletének kibocsátása után már elmaradt a Kisasszony-napi búcsú, és mindenkinek le kellett vetnie a rendi öltözetet. A felöltött civil ruha azonban nem változtatta meg a lelkeket, így nem ismerünk adatot arról, hogy a fogva tartók ígéretése (lakás és munkahely) következtében egyetlen férfi szerzetes vagy apáca kilépett volna a közösségből. A létalapítól, kolostoraiktól megfosztott rendtagok elhagyhatták kényszerlakóhelyüket, s ezzel megkezdődött a szétszóródás: ki egyházmegyei szolgálatba állt, ki családjához, rokonaihoz vagy szülőföldjére tért vissza, ki pedig csak úgy nekivágott a világnak, boldogulást keresve. Decem-

berényi gyűjtőhelyre vitték. Legjelentősebb könyvtárukat, a tataiak 8000 kötetes gyűjteményét Esztergomba szállították, ahol aztán az Országos Könyvtári Központ munkatársai kiválogatták belőle a legértékesebb darabokat. A működési engedély megvonnása után a páterek közül először 11-en, később még 5-en léphettek át egyházmegyei lelkipásztori szolgálatba. A többiek zöme megpróbált elhelyezkedni és jellemzően fizikai munkával kereste a kenyerét. A testvérek és novíciusok többsége ugyancsak szétszóródott, de csak néhányuk kérte felmentését, hogy családot alapíthasson.

1950-ben tehát a magyarországi kapucinus rendtartomány megszűnt, s a

szerzetespapok közül 16 léphetett át a világi papság körébe. Némelyek külföldre mentek, mint P. [Radnai János] Tibor (1910–1997), aki Bécsbe, illetve P. [Salamon Zoltán] Ladislaus (1921–2006), aki Rómába került. Volt, akit élemedett kora miatt rögtön befogadtak a pannonthalmi otthonba, mint például a több kolostorban szabóskodó és kertészkedő F. [Kainz József] Luciust (1882–1968), s ezzel legalább a fizikai szenvedést elkerülhette.

Az egyházüldözés alatt, illetve a következő években viszont számos pátert hurcoltak meg vagy börtönöztek be, így például a Besnyőről 1943-ban elkerült P. [Bögözy] Vilmost (1899–1971), akit 1948–52 között többször is

költözött és a Ganz Mávag gyárban dolgozott fizikai munkásként.

1944–45-ben volt a besnyői közösség tagja P. [Csaba János] Jenő (1905–1966), őt a békéscsabai ház főnökeként vádolták meg tiltott határátlépés kísérletével. 1950. július elején tartóztatták le, majd másfél évi raboskodás után engedték el. A szombathelyi egyházmegyében kapott lelkészi beosztást, ott is szolgált haláláig és Vasváron temették el. P. [Balla László] Marián (1907–1957) 1949–50-ben tapasztalta meg a fegyházi életet. Amikor kiengedték, eltiltották a papi hivatástól, és a kalocsai érsekség területén csupán kántori munkát kaphatott. Ő a mezőkövesdi temetőben nyugszik.

bet-plébánián lehetett kimutatni, ahol mint egyházmegyes papok mindvégig, az 1989-es visszatérésig kapucinus atyák voltak a plébánosok.

A BESNYŐI SZERZETESOK SORSA

A besnyői közösség összetételéről az utolsó tartományfőnöki dispozió 1949. július 11-én rendelkezett. A zaklatott viszonyokat mutatja, hogy ez már nem biztosított éves stabilitást, mivel a következő hónapokban és 1950 elején több alkalmi áthelyezés is történt. Az 1950 júniusában megkezdődő internálások aztán végképp felborították a rend és a

a hírhedt Andrassy út 60.-ban vallattak és kínoztak. A móri házfőnököt, P. [Radnai Antal] Anastasiust (1889–1969) szintén 1948-ban börtönözték be Vácott, majd Kistarcsán tartották fogva 1951–52-ben. Kiszabadulása után 1963-ig lelkészkedett, s utolsó éveit Pannonthalmán töltötte. A Besnyőről 1949-ben Tatára, a szétszóratáskor pedig a győri plébániára kerülő P. [Pataki Gábor] Alfonz (1911–1981) – aki 1931-ben éppen Máriabesnyőn lépett be a rendbe – 1951–52-ben raboskodott, akárcsak P. [Solymár József] Nándor (1914–2002). Nándor atyát Nagymágocson fogták le és a szegedi Csillagbörtönbe vitték. Miután kiengedték, papi hivatását sem folytathatta, ezért a fővárosba

P. [Sötér Tibor] Ervint (1922–), aki 1940-ben volt novícius Besnyőn, „álmellenes szervezkedés és kémkedés” vádjával állították elő 1952 tavaszán, és hét év börtönre ítélték. fogva tartása az 1956-os forradalom napjaiban ért véget, ekkor Bécsbe emigrált és az ottani kapucinus közösségbe lépett be. A letragikusabb sors talán a tatai P. [Gallina Aloysius] Ubaldnak (1911–1955) jutott osztályrészül: a börtönbeli szenvedések következtében megbénult és kiszabadulása után rövid életének utolsó három évét némaságban töltötte. A következő évtizedekben valamiféle kapucinus folytonosságot csupán a budai székhelyen, az Alsóvízvárosi Árpád-házi Szent Erzsé-

Örkény István *Glória* című novellájából készült, Máriabesnyőn forgatott film jelenetei. (Rendezte Zsurzs Éva, 1980) A film egy apáca sorsát mutatja be, akinek a Rákosi-korszakban feloszlatták a rendjét.

kolostor életét, az ősz pedig a teljes bomlás jegyében telt.

1950. december 5. után a plébániára szűkült kegyhelyen még egy eszterdeig, 1951 karácsonyáig maradhettek kapucinus papok, így plébánosként P. [Boros Vilmos] Ildefonz (1912–1954) és kegyhelyigazgatóként a korábbi házfőnök és újoncmester P. [Pallai Ignác] Titus (1910–1978). Alig néhány hó-

napra segédlelkésznek került vissza 1951-ben P. [Bögözy] Vilmos, aki valójában nem is gyakorolhatta papi hivatását, hanem a templom mindeneseként szolgált, gondnokként söprögetett, takarított. P. [Huszár Dezső] Victricius (1913–2003) szintén segédlelkészkedett, vagyis a közösség magja lényegében 1951 végéig kitartott.

A váltáskor, amikor világi pap került a plébánia élére, közülük hárman léphettek át egyházmegyei szolgálatba. P. [Boros Vilmos] Ildefonzot Pestújhelyre helyezték káplánnak, de szolgálatát egy súlyos betegség miatt csak nagyon rövid ideig láthatta el: 1952-ben agyembóliát kapott és teljesen megbénult. A pannonhalmi Szent Adalbert Otthonban ápolták és átmenetileg javult is az állapota, majd a kór kiújulásakor, 1954-ben elhunyt. P. [Pallai Ignác] Titus, aki 1929-ben szintén Máriabesnyőn lett kapucinus, először Fülöpszállásra, 1955-ben pedig Tápióságra került. 1971-ben vonult nyugdíjba, és élete alkonyát a budai kapucinus plébánia kisértő lelkészeként töltötte.

P. [Huszár Dezső] Victriciust Hódmezővásárhelyre helyezték a belvárosi plébániára, később Kiskunmajsára. 1955-ben a Váci Egyházmegyébe hívták és Vác-Alsóvárosban 1986-ig töl-

tötte be a karnagy és kántor szerepét. Ezután Budapesten szolgált és illegálisan megkezdte a rend újrászervezését, a rendszerváltást követően pedig újra Besnyőn találjuk. 1945-től volt a besnyői közösség tagja a somorjai születésű P. [Matula Mihály] Seraphinus (1912–1982). Ő 1950 októberében Csánadapácára került plébánosnak, majd 1963-ban Almáskamarásra helyezték, ahol élete végéig vezette a plébániát.

F. [Víg Ignác] Zénó (1910–1963) testvér, Besnyő 1947–49 közötti gondnokát Mórrott érte a szétszórás. Ő sem maradhatott a rendben, ezért építőipari segédmunkásként helyezkedett el, majd szilikózisban hunyt el 1963-ban. Nem volt kegyes a sors Bögözy páterhez, aki papi hivatását sem folytathatta. A hajlíthatatlan atyát még 1951-ben internálták Bényére, ahol egy gazdánál az állatokat kellett gondoznia, majd a jegyzőnél cselédeskedett. A besnyői kolostort szolgáló Gabrielli család többször is meglátogatta, matracot, élelmet vittek neki, és feljegyezték, hogy a méltatlan körülmények ellenére sem vesztette el ritka jó humorát és életszeretetét: „Derűs öröme és jókedve ránk ragadt” – mondták évtizedekkel később. Sok szenvedés után, 1958-ban került Pannonhalmára, ahol helyettesítő papként és idegenvezetőként lett az ottani közösség hasznos tagja. Lelki békéjét, jó kedélyét életének utolsó pillanatáig megőrizte: érezve és napra előre látva halálának idejét, megírta búcsúleveleit, és a gyászterjesztéseket maga küldte ki.

A szétszórás után a laikus testvérek közül csupán az 1949-ben Budáról áthelyezett F. [Bánhidi] Lőrincnek (1882–1965) jutott hely a plébánián. Maradása magas korának és bátor kijelentésének köszönhető, mely szerint ő Máriabesnyőn akar meghalni, s amúgy sincs hová mennie. A szeretetre méltó, mindenki által csak Tatuskának szólított testvér még 15 esztendőn át volt élő mementója a feloszlott besnyői közösségnek. F. [Németh Gyula] Berárd (1906–1991), aki Máriabesnyőn tett örök fogadalmat 1928-ban, majd itt volt gazdálkodással és kertészkedéssel megbízott testvér, Pusztavámra került és szénbányászként pergette az éveket 1966-ig. Szerzetesi identitását nem adta fel, s nyugdíjasként Móra tért vissza, ahol sekrestyés lett a plébánián. Pannonhalmán hunyt el 1991-ben. F. [Kovács Gyula] Félix (1922–1991) Máriabesnyőn lett kapucinus 1945-ben, és szakácsként dolgozott. A feloszlás Nagymágocson érte, egy ideig ott is tudott maradni sekrestyésként, majd felkerült a fővárosba, szintén sekrestyésnek. 1968-ban el kellett jönnie, ekkor Egerben gyári vagyónőri munkát vállalt. Lelkében ő sem változott, és 1989 októberében visszajött Besnyőre, ahol az újjáalakuló közösséghez csatlakozva ismét szakács lett. A szentesi lelkipásztori központban tartózkodott 1950 őszén a több évet Máriabesnyőn töltő F. [Szarvas István] Vince (1904–1978). Megengedték, hogy ott maradjon kántor, majd közvetlenül

—
Az utolsó fontos esemény Besnyőn:
P. Victricius elsőáldozó gyerekekkel,
1950. május 14.
—

a halála előtt, 1978-ban kapott helyet a pannonthalmi otthonban. F. [Páldi Antal] Agatangelus (1908–1982) sorsáról – aki 1929-ben Máriabesnyőn tett örök fogadalmat, s akit az 1949-es utolsó diszposíció Besnyőről Móra irányított – azt tudjuk, hogy Móra maradt civilként sekrestyés, és 1975 utáni éveit Pannonthalmán töltötte. 1951 karácsonya szó szerint úgy köszöntött a kegyhelyre, hogy a kapucinus közösségből csupán hírmondó maradt az említett Lőrinc testvér személyében. Pontosan ugyanez volt a helyzet a szalvátor apácák esetében is, akik közül szintén csak egyetlenegy apáca, Rozita [Nagy Rozália] (1888–1974) nővér maradt Besnyőn, de nem a kisajátított zárdában, hanem mint az új plébános, a Váci egyházmegyétől küldött Szaniszló Ferenc (1885–1965) házvezetőnője. A kolostor kiürült, és ezzel a Grassalkovich Antal által 1763-ban alapított kapucinus rendház közel 200 esztendő után megszűnt.

Fontos megemlíteni, hogy a szerzetesek mentették, amit menthettek, így a budai, később is kapucinus atyák gondozta plébánián helyezték biztonságba a kegyhely legfontosabb eszméletörténeti dokumentumait: a kolostor alapító statútumát, Mária Terézia engedélyét, a levéltári indexet és még néhány értékesebb tárgyat, mint például a misézőkelyhet és a cibóriumot. Ezen kívül csupán kevéske személyes holmijukat vihették magukkal, így a plébánián maradt minden más egyházi felszerelés, a könyv- és levéltár maradványai, valamint a műtárgyak (festmények, szobrok stb.) a fogadalmi tárgyakkal együtt.

A kolostori szárnyakat először a két minisztériumi köztisztviselőből és egy rendőrből álló, ún. leltározóbizottság mérte fel, majd az 1945-ben alapított és 1949-ben a premontreiek gödöllői rendházába telepített Agrártudományi Egyetem vette át 1950. december 5-én, hogy szolgálati lakásokat, kollégiumi férőhelyeket alakítson ki benne. Szintén egyetemi hasznosításba került a szalvátor nővérek zárdája, ahol az első időszakban „gyorstalpaló” pártiskola működött, majd 1955-ben az újonnan alapított és az első tanévben egy osztállyal induló Török Ignác Gimnázium költözött a falai közé. A kegyhelyen csupán a váci egyházmegyébe integrált plébániahivatal működhett tovább a templommal, a sekrestyével és néhány kapcsolódó kisebb helyiséggel, a szolgálatot pedig egy pap és egy káplán látta el.

EPILÓGUS

Negyedszázad elteltével, a hazai rendtartomány 1985-ben történt titkos újjászervezését követően még 19 atya volt életben: kilenc egyházmegyei szolgálatban állt, négy külföldön, kettő nyugdíjban és egy Pannonthalmán volt, három pedig egyéb foglalkozásban dolgozott. Közülük többen éltek 1989-ben a lehetőséggel, hogy ha idősen is, de visszatérjenek Máriabesnyőre és néhány, elhivatottságot érző fiatalal új közösséget építsenek. A felszabadult légkörben ez sikerült is, ám a '90-es évek végére – ahogy több más rend esetében is – a lendület alábbhagyott, majd a testvérek ismét elhagyták a kolostort, és a budai, illetve a móri rendházba húzódtak vissza. A paphiánnyal küszködő hazai rendtartomány önállósága is megszűnt és a velencei filiája

A szétzórás után hadkötelessé nyilvánított P. Felicián [Neubauer József] katonakönyve, 1951 (fent)
Ferenc testvér munkakönyve, 1952 (lent)

lett. 2001 óta a kegyhely a váci egyházmegye plébániája, s bár nincsenek már itt a kapucinus testvérek, az egyházközség gondozza és ápolja mindazt, amiért egykor a kegyúr megalapította, végrendeletében is rögzítve akaratát: „nagy Számmal és Sokasággal gyakorló ájtatos Hívek számára és szükségire, hogy az által Úr Istennek dicsősége és a' Boldoghságos Szűz Anyánk tisztelete annyival inkább nevedgyék és terjedgyen”. ♦

A SZERZŐ TÖRTÉNESZ-MUZEOLÓGUS